

Fackmännen, lekmännen och juridiken: några aspekter på juridiska handböcker för lekmän

*Hans Landqvist
Institutionen för svenska språket
Göteborgs universitet*

The article reports a pilot study of legal guides in Swedish for non-lawyers. The material for the study consists of three such guides, written in Swedish and published in Finland during the period of 1951–2008. The guides are examined from four aspects: (i) their titles, covers and forewords; (ii) scope and general structure; (iii) content and organization of content; and (iv) instructions for appropriate linguistic form(s) in legal contexts. Certain comparisons are made to earlier studies of guides for the layman within law and within other fields of subject.

Nyckelord: handböcker, fackmän, lekmän, juridik

1 Inledning

Större studier av tekniska handböcker, husliga handböcker, soldathandböcker samt trädgårdshandböcker på svenska redovisas i Mårdsjö (1992), Mårdsjö (1996), Wendt (1998) respektive Nord (2008) (se Nord 2008: 34–41 om svensk forskning om handböcker och liknande texter). Ett antal juridiska handböcker, juridiska ordlistor och ordböcker samt formulärhandböcker, avsedda för lekmän och utgivna i de nordiska länderna från 1800-talets början till mitten av 1900-talet, uppmärksammas av Björne (1998, 2002, 2007). Men större studier av juridiska handböcker på svenska saknas (jfr Nordman 2008).

Genom handböcker för lekmän försöker fackmän på juridikens område hjälpa lekmän att få del av juridisk fackkunskap inom vissa områden och att förstå områdets fackspråk. Härigenom skall lekmännen själva kunna utföra vissa handlingar med juridiskt kraft på ett korrekt sätt (jfr Mattila 2006: 3). Liksom handböcker inom andra områden ger juridiska handböcker information och direktiv för handlingar (jfr Mårdsjö 1992: 37; Grepstad 1997: 373, 377). Men det är förvånande att juridiska handböcker inte har uppmärksamats mer av språkforskare. Sådana handböcker innebär stora krav på fackmännen-skriventerna och de har stor betydelse för lekmännen-läsarna, särskilt med tanke på att

lekmän i både Sverige och Finland kan utföra en hel del handlingar med juridisk kraft utan att anlita professionella jurister (Björne 2007: 221).

2 Syfte och undersökningsaspekter

I den här studien undersöker jag tre juridiska handböcker för lekmän, skrivna på svenska och utgivna i Finland efter 1950. Detta är en pilotstudie utifrån fyra övergripande aspekter, nämligen (i) handböckernas titlar, omslag och förord, (ii) deras omfattning och övergripande struktur, (iii) handböckernas innehåll och disposition samt (iv) deras anvisningar för lämplig(a) språkform(er) i juridiska sammanhang. Aspekterna avgränsas i avsnitt 4.1–4.4 nedan. Trots att handböckerna är utgivna under en så pass lång tidsperiod avstår jag från att här anlägga ett diakront perspektiv. Syftet med studien är att klarlägga likheter och skillnader inom materialet. Resultaten jämförs med ett antal tidigare studier av handböcker, både handböcker inom juridik och inom andra områden.

3 Material

Materialet utgörs av Ragnar Mannil, *Nya formulärboken för hem, skola och förening* (1951), Thomas Forss, *Handbok i vardagsjuridik* (1991) samt Olof Rehn, *Arv, gåva och skatt. Vägledning för skatteplaneringen* (2008). Mannil (1951) är den andra upplagan, helt enkelt för att den första från 1950 inte gått att uppbringa. I förordet (s. 5) sägs dock att enbart mindre innehållsliga och språkliga justeringar har gjorts. Forss (1991) är den första upplagan, men det finns även en andra upplaga med en tillkommande författare (Forss & Rehn 1998). Denna är dock så pass annorlunda i fråga om innehåll och uppläggning att det är mer berättigat att tala om en annan bok (jfr Forss & Rehn 1998: 13). Till skillnad från de båda andra handböckerna är Rehn (2008) inriktad på en speciell situation. Boken är dock, vad jag vet, den senast utkomna svenskspråkiga juridiska handboken för lekmän i Finland. I det följande omtalas böckerna oftast med förkortningarna *NFb* (Mannil 1951), *HbiV* (Forss 1991) och *AGoS* (Rehn 2008).

4 Resultat och diskussion

I detta avsnitt redovisar och diskuterar jag resultaten av undersökningen i enlighet med avsnitt 2 ovan.

4.1 Titlar, omslag och förord

Titlar, omslag och förord är exempel på *paratexter*, dvs. element som ”fungerar som viktiga betydelsebärare och gör [den tillhörande] texten till en bok” (Furuland 2007: 21; jfr Nord 2008: 161). En (*bok*)*titel* står att finna på bokens titelsida eller omslag och titeln ”fungerar som en benämning på den [dvs. boken]” (Nord 2008: 85; jfr Grepstad 1997: 106). En boks *omslag* kan ha olika materiell form, men dess uppgift är att utgöra en fysisk ram för inlagan (jfr Nord 2008: 160). Omslagets baksida kan vara försedd med en *baksidestext*, som bland annat kan informera om bokens innehåll (Nord 2008: 162). Också *förord* i böcker kan informera om innehåll och/eller disposition och/eller meddela läsanvisningar (Nord 2008: 162–164; jfr Grepstad 1997: 109).

Redan titeln *Nya formulärboken för hem, skola och förening* anger att NFb handlar om att skriva vissa texter i situationer i vardagslivet, dvs. det övergripande temat för handboken etableras (jfr Nord 2008: 85). Informationen specificeras ytterligare genom omslagets framsida där texten *Hur jag skall skriva* återfinns tillsammans med en teckning av en hand som håller en reservoarpenna samt en lista med olika genrer (se t.ex. Grepstad 1997: 147–165 om ’genre’). I listan ingår bland annat privata brev, affärsbrev och tjänsteansökningar. Listan avslutas med förkortningen *m.m. (med mera)*, som visar att ytterligare genrer behandlas. Omslagets baksidestext meddelar att boken är en ”tidsenlig, praktisk hjälpreda ...”. Den är avsedd att vara till hjälp för att ”’gemene man’ i en mängd olika situationer [skall] kunna vända sig till rätt instans under iakttagande av de riktiga formerna”. Det övergripande temat från omslagets framsida återkommer således. Liksom i vissa äldre nordiska juridiska handböcker betonas att NFb är praktiskt användbar för lekmannen (Björne 1998: 105–107, 150–151, 197, 2002: 84, 207 samt 2007: 84, 153, 221).

Titeln *Handbok i vardagsjuridik* anger att HbiV är en handbok som behandlar juridiska frågor i vardagen. I titelns *vardagsjuridik* ingår ett paragraftecken, dvs. *varda§sjuridik*. På omslagets framsida finns en tecknad figur som kan tolkas som en labyrint sedd ovanifrån, vilket möjligen är en bild av juridiken som den kan te sig för lekmannen. Baksidestexten meddelar att handboken är avsedd för såväl enskilda personer som personer med företag och att den bygger på gällande lagstiftning. Det övergripande temat som anges på omslagets framsida återkommer på dess baksida, men den presumtive läsaren får även en varning: ”[a]v boken framgår också vad man *inte* bör göra utan att konsultera en jurist” (min kursivering), en varning som även förekommer i vissa äldre juridiska handböcker (Björne 2007: 153, 222). I baksidestexten meddelas vidare att skribenten är ekonom och vicehäradshövding (se Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 180 om *vicehäradshövding* i Finland kontra *tingsmeriterad jurist* i Sverige).

Huvudtiteln *Arv, gåva och skatt* och undertiteln *Vägledning för skatteplaneringen* klargör det övergripande temat för AGoS. Informationen illustreras genom en teckning på omslagets framsida, vilken återkommer i beskuret skick på baksidan. Teckningen visar en äldre kvinna som står i begrepp att lämna över en tung säck, märkt med förkortningen € (*euro*), till en yngre man. I bakgrunden, bakom ett galler, kämpar en björn för att ta säcken. Björnen är utrustad med skärmmössa och väska, båda försedda med den finländska Skatteförvaltningens vapen. Den finländska *skattebjörnen* (fi. *verokarhu*) strävar alltså efter att komma åt den skatt som arvet eller gåvan kan medföra (se af Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 147 om *skattebjörn* och *skattmas*). Det övergripande temat från omslagets framsida återkommer i baksidestexten, där det understryks att lekmannen, genom att läsa boken, kan påverka sin egen ekonomiska situation på ett fördelaktigt sätt. Avslutningsmeningen lyder: ”läs den [dvs. handboken], det lönar sig!”. Liksom i HbiV anges skribentens kompetens inom fackområdet; i baksidestexten till AGoS meddelas att Rehn är advokat (se Björne 2002: 84; 2007: 222 om äldre nordiska handböcker i juridik och författares framhävande av den egna kompetensen).

Av förordet (s. 5) framgår att NFb ersätter en äldre, icke-namngiven, formulärhandbok. NFb är både en handledning för att skriva texter och en praktisk ekonomisk-juridisk handbok för allmänheten. Den är inte disponerad efter juridiska principer utan ”en

populärare inledningsgrund [sic!] ...” har valts. Inget sägs dock om vad denna innebär. Mannil betonar att han strävar efter att använda en så enkel språkform som möjligt. Både omslaget och förordet utnyttjas alltså för att presentera bokens innehåll. Dessutom sägs något om dess disposition och språkform. Dessa olika möjligheter utnyttjas även i vissa svenska trädgårdshandböcker (Nord 2008: 164–165).

I förordet (s. 5) understryker Forss att HbiV fyller ett behov. Det är tjugofem år sedan en motsvarande svenskspråkig handbok utkom i Finland och lagstiftningen har förändrats. Forss har dessutom fått många juridiska frågor av arbetskamrater och vänner. Därför har han åtagit sig att skriva ”en bok om juridiken i vardagslivet” utifrån gällande lagstiftning. Förordet i HbiV används för att presentera boken, men här understryks dessutom behovet av den. Av hänsyn till målgruppen har Forss strävat efter att skriva så ”klart och lättfattligt ...” som möjligt. Detta har medfört att han i en del fall har tvingats göra besvärliga avgränsningar och att ”den juridiska exaktheten i viss mån blivit lidande”. Även författare till vissa äldre nordiska juridiska handböcker konstaterar i förord och inledningar att lekmannens begränsade kunskaper tvingar fackmannen till förklaringar (Björne 2002: 118, 207; 2007: 84, 221).

Liksom i HbiV meddelas det i förordet till AGoS att boken fyller ett behov. Rehn har hållit föreläsningar i ämnet och fått önskemål om en kort och lättillgänglig beskrivning på svenska, särskilt med tanke på att den aktuella lagstiftningen förändras (s. 7). Rehn har tvingats begränsa sig ”till att beskriva skattesystemets grunder samt arvs- och gåvoskatteplaneringens viktigaste principer” (s. 8). Utifrån informationen i handboken kan lekmannen fatta beslut för egen del. Framställningen i AGoS beskrivs som komprimerad och till vissa delar teoretisk. Rehn försöker därför göra sin framställning ”mer levande och lättfattlig genom tabeller och exempel” (s. 9). Också författare till andra handböcker i juridik kan tvingas medge att lekmän kan anse att innehållet är komplicerat och alltför koncentrerat (Björne 2007: 221).

4.2 Omfång och övergripande struktur

Antalet sidor är ett mycket grovt mått på en boks *omfång* (jfr Wendt 1998: 27; Nord 2008: 159). Detta mått tar inte hänsyn till bokens format, sidornas trycktekniska utformning (antal rader/sida, typsnitt, fontstorlek osv.) eller fördelningen mellan olika textuella element på sidorna (brödtext, tabeller, illustrationer osv.). Ändock får de tre handböckerna sägas ha mycket olika omfång. Klart störst omfång har HbiV (sidnumrering 5–313). Därefter följer NFb (5–152) och sist AGoS (11–113). Också i andra svenska juridiska handböcker för lekmän finns det en stor variation i fråga om omfång (se t.ex. Björne 2007: 221–222) liksom i svenska soldathandböcker och trädgårdshandböcker (Wendt 1998: 28 resp. Nord 2008: 273–278).

Innehållsförteckningar är en typ av paratext som informerar om en boks *övergripande struktur* (Nord 2008: 162). Jag väljer därför att beskriva den övergripande strukturen i handböckerna med hjälp av den högsta nivån i deras innehållsförteckningar (jfr Nord 2008: 90). NFb avslutas av sin innehållsförteckning, medan HbiV och AGoS inleds av sina. Även svenska trädgårdshandböcker ger exempel på sådan variation (Nord 2008: 162–163).

De tre juridiska handböckerna innehåller *Förord* under just denna rubrik, och alla är indelade i huvudavsnitt. Antalet huvudavsnitt är 7 (NFb), 14 (HbiV) respektive 3 (AGoS). I AGoS ingår dessutom ett avslutande summerande avsnitt: *Till sist*. I samtliga tre handböcker ges information om lexikala enheter, även om rubrikerna till förteckningarna samt antalet lexikala enheter och urvalet av dem skiljer sig åt: *Främmande ord* (NFb, cirka 800 lexikala enheter), *Juridiska termer* (HbiV, 136) respektive *Nyckelord* (AGoS, 19). Också denna variation får antas avspegla handböckernas omfång och deras innehållsliga fokus. I materialet finns två i sammanhanget unika element: bi-lagorna i NFb, som främst innehåller skrivregler för svenska förkortningar och listor med olika typer av förkortningar, och det alfabetiskt ordnade sakregister som avslutar HbiV. Information om lexikala enheter, liksom sakregister, förekommer också i en äldre dansk juridisk handbok (Björne 2007: 84). Många handböcker för lekmän erbjuder sina läsare systematiska register – mer eller mindre alfabetiskt ordnade (jfr Grepstad 1997: 380;

Nord 2008: 162).

4.3 Innehåll och disposition

Min beskrivning av handböckernas *innehåll* görs utifrån rubrikerna till respektive boks huvudavsnitt (jfr Wendt 1998: 10–24; Nord 2008: 90). Härigenom kan jag beskriva den tematiska organisationen av deras innehåll (jfr Nord 2008: 90). Handböcker har ofta kronologisk, alfabetisk eller systematisk *disposition* (Grepstad 1997: 379–380). Speciellt för juridiska handböcker är att en systematisk disposition utifrån indelningen i olika rättsområden kan användas (se t.ex. Björne 1998: 107–108, 150, 198).

Rubrikerna till de sju numrerade huvudavsnitten i NFb är *Vår privata korrespondens, Vår affärskorrespondens, Utbildning och anställning, Individen och samhället, Allmän ekonomi och juridik, Hemmets ekonomi och juridik* samt *Föreningens ekonomi och juridik*. Rubrikerna anger det aktuella innehållet, och bokens disposition är således systematisk. Inom varje huvudavsnitt får läsaren information om det aktuella sammanhanget och instruktioner för att formulera sig i skrift. Informationen och instruktionerna förmedlas i brödtexten och med hjälp av andra textuella element, i det här fallet brevmallar, formulär och blanketter. Andra textuella element än brödtext förekommer också i bl.a. svenska husliga handböcker och soldathandböcker (Mårdsjö 1996: 63–74; Wendt 1998: 17–24, 31–37).

Avsnittsrubrikerna till de fjorton huvudavsnitten i HbiV är *Introduktion, Familjen, Arv och testamente, Fullmakter, Betalnings- och kreditmedel, Säkerheter, Köp, byte och gåva, Hyra, Företagsetablering, Föreningar, Konsumentskydd, Arbetsavtal, Rättegång och indrivning av fordringar* samt *Diverse specialfall*. Det finns överensstämmelser med NFb, bland annat genom att familjerättsliga frågor tas upp också i HbiV. Men i HbiV behandlas även i sammanhanget ”nya” områden, t.ex. konsumentskydd (jfr Wendt 1998: 29–31 om förändringar av innehållet i soldathandböcker). Liksom NFb följer HbiV en systematisk disposition, och samtliga områden som behandlas i HbiV kan föras till det övergripande rättsområdet civilrätt (jfr Hydén 2001: 25–53). Till varje huvudavsnitt respektive delavsnitt ges först information om det aktuella sammanhanget, och

därefter möter läsaren formulär eller blanketter med tillhörande kommentarer, vilket är en modell som förekommer även i vissa äldre juridiska handböcker (Björne 2007: 98, 222).

AGoS är indelad i tre numrerade huvudavsnitt med rubrikerna *Arv, testamente och bouppteckning, Gåva* samt *Beskattningen av arv och gåva*. Det tredje huvudavsnittet är det mest omfattande (s. 31–90) och är i sin tur indelat i två större avsnitt: *Skattereglerna i huvuddrag* och *Tio principer för skatteplaneringen*. Medan NFb och HbiV vill erbjuda lekmannen hjälp i ett antal vardagsjuridiska situationer, är AGoS helt inriktad på en situation. Liksom i de båda andra handböckerna är dispositionen systematisk med fokus på det civilrättsliga området successionsrätt (jfr Hydén 2001: 34). Den löpande framställningen bryts av exempel och tabeller i det tredje huvudavsnittet, men till skillnad från NFb och HbiV innehåller AGoS inte några formulär.

Gemensamt för de tre handböckerna är att rättsområden som antagligen är av mindre intressen för lekmän, t.ex. folkrätt, inte alls uppmärksammas (jfr Björne 1998: 197, 2007: 221) och att handböckerna följer en systematisk disposition. Fackmännen använder både brödtext och andra textuella element, men det senare görs i olika omfattning och med delvis olika medel: brevmallar, formulär och blanketter i NFb, formulär och blanketter i HbiV respektive exempel och tabeller i AGoS. Av utrymmesskäl avstår jag i detta sammanhang från att behandla användningen av dessa medel i handböckerna.

4.4 Lämplig(a) språkform(er) i juridiska sammanhang

Begreppet 'juridiskt språk' är inte entydigt och väl avgränsat (jfr Mattila 2006: 3–6, 65–104). Olika bedömare är emellertid överens om att juridikens terminologi är av central betydelse för det juridiska fackspråket (Mattila 2006: 105–108). Detta visar sig genom att i de tre handböckerna förtecknas ett antal lexikala enheter, även om olika beteckningar används: *Främmande ord* (NFb), *Juridiska termer* (HbiV) och *Nyckelord* (AGoS) (se avsnitt 4.2 ovan). Här behandlar jag dock inte dessa lexikala enheter (ursprung, urval, fackspråkighet osv.). I stället väljer jag att uppmärksamma de resonemang som de tre författarna för om lämplig(a) språkform(er) i juridiska sammanhang.

I det första huvudavsnittet i NFb, *Vår privata korrespondens* (s. 7–23), behandlas språkfrågor på en övergripande nivå, och lekmannen informeras om ”hur brevet skall ställas upp samt hur innehållet disponeras” (s. 7). Utgångspunkten för Mannils rekommendationer är Erik Wellanders klassiska verk *Riktig svenska. En handledning i svenska språkets vård* (första uppl. 1939) med Wellanders fyra huvudprinciper: skriv klart, skriv enkelt, skriv kort och skriv svenska! (s. 7–9). Trots Wellanders principer måste medborgarna i sina kontakter med olika myndigheter använda en språkform som passar i sammanhanget, eftersom ”[d]et gäller att vända sig till rätt instans under iakttagande av de riktiga formerna” (s. 49). Mannil anlägger således både ett perspektiv som kan kallas allmänspråkligt (Wellanders principer) och ett som kan kallas fackspråkligt (konventioner för vissa typer av texter).

Utgångspunkten för de språkliga rekommendationerna i HbiV är att det finns formfria och formbundna rättshandlingar. Exempel på de båda typerna är handlingar vid köp av lösöre respektive testamenten. Genom HbiV skall lekmannen främst få hjälp att upprätta formbundna rättshandlingar (s. 15–16). Också vissa detaljfrågor, bl.a. rättshandlingars utseende, uppmärksammas och kommenteras (s. 16–17). I HbiV anlägger Forss främst ett fackspråkligt perspektiv utifrån distinktionen mellan formfria och formbundna rättshandlingar. Den som upprättar en rättshandling bör vara lika uppmärksam på innehållet som formen: ”[h]andlingen bör vara logiskt disponerad och till sitt innehåll så exakt, klar och saklig som möjligt” (s. 16). Genom strävandena efter exakthet, klarhet och saklighet kan Forss även sägas ha ett mer allmänspråkligt perspektiv.

I AGoS har Rehn enbart ett fackspråkligt perspektiv utifrån formbundna rättshandlingar: testamenten, bouppteckningar, gåvobrev som avser fast egendom och gåvokatteklamationer (s. 16, 19, 27, 30). Vidare sägs det att en korrekt form ofta är ”en utgångspunkt för att resultatet skattemässigt blir godtagbart” (s. 93). Det krävs alltså en språklig form som är juridiskt korrekt för att resultatet av en juridisk handling skall bli det önskade.

Språkliga rekommendationer ur ett mer allmänspråkligt perspektiv ges alltså mest explicit i NFb, något mindre uttalat i HbiV och inte alls i AGoS. Alla tre skribenterna under-

stryker att en viss juridisk situation kan kräva en viss speciell språkform. Också de många rena formulärhandböckerna för lekmän som utgavs i Norden från 1800-talets början avspeglar dessa krav (Björne 1998: 105, 150, 197, 227; 2002: 83, 117; 2007: 97, 153–154, 221, 281).

5 Avslutning

I undersökningen jämför jag tre juridiska handböcker för lekmän, skrivna på svenska och utgivna i Finland efter 1950. Som framgår ovan finns det likheter mellan dem i fråga om de fyra valda undersökningsaspekterna – men också vissa skillnader. Därtill kommer tre självklara skillnader mellan handböckerna: de är utgivna vid olika tidpunkter, deras innehåll varierar delvis och de är disponerade på olika sätt.

Med hjälp av titlar, omslag och förord ger fackmännen – och/eller bokförlagen i fråga – lekmän en första orientering om och beskrivning av de tre handböckerna. Omslagets baksidestext och bokens förord används för att marknadsföra den aktuella handboken, markera dess begränsningar och/eller friskriva fackmannen och/eller förlaget från visst ansvar. Fackmännen använder innehållsförteckningar, information om lexikala enheter och sakregister för att försöka underlätta för lekmännen att finna den information – och de handlingsregler – som dessa antagligen söker. Det finns skillnader beträffande böckernas omfång och huvudavsnitt, placeringen av innehållsförteckningarna samt omfånget hos och rubriksättningen av deras respektive avsnitt med lexikala enheter. Gemensamt för de tre handböckerna är att rättsområden som antagligen är av mindre intresse för lekmän inte alls uppmärksammas. Alla tre handböckerna är systematiskt disponerade. Fackmännen använder både brödtext och andra element, men det senare görs i olika omfattning och med delvis olika medel. Fackmännen understryker att lekmännen måste välja ”rätt” språkform i juridiska sammanhang, särskilt i forbundna rättshandlingar.

Många av resultaten är förhållandevis väntade, men de ger en grund för att bygga vidare på denna pilotstudie. Avslutningsvis vill jag därför peka på en av flera möjligheter att undersöka svenskspråkiga juridiska handböcker för lekmän. I handböcker och andra

tryckta texter kompletteras brödtexten allt oftare av andra textuella element (rubriker på olika nivåer, foton, teckningar, tabeller, diagram osv.), och Nord (2008: 26) konstaterar att ”texters visuella sida blir allt viktigare” (se Nord 2008: 26–28 med anförd litteratur om texter och *visualisering*). Jämfört med t.ex. husliga handböcker och trädgårdshandböcker ägnas juridiska handböcker ett mer ”teoretiskt område”, där lekmän ändock skall få information och direktiv för sina handlingar. Frågan är därför *vilka* textuella element utöver brödtexten som används och *hur* de används i juridiska handböcker jämfört med handböcker inom mer ”praktiska områden”.

Referenser

- Björne, Lars (1998). *Brytningstiden. Den nordiska rättsvetenskapens historia. Del II. 1815–1870.* (Skrifter utgivna av Institutet för rättshistorisk forskning grundat av Gustav och Carin Olin: Serien 1. Rättshistoriskt bibliotek. LVIII.) Stockholm & Lund: Institutet för rättshistorisk forskning.
- Björne, Lars (2002). *Den konstruktiva riktningen. Den nordiska rättsvetenskapens historia. Del III. 1871–1910.* (Skrifter utgivna av Institutet för rättshistorisk forskning grundat av Gustav och Carin Olin: Serien 1. Rättshistoriskt bibliotek. LX.) Stockholm & Lund: Institutet för rättshistorisk forskning.
- Björne, Lars (2007). *Realism och skandinavisk realism. Den nordiska rättsvetenskapens historia. Del IV. 1911–1950.* (Skrifter utgivna av Institutet för rättshistorisk forskning grundat av Gustav och Carin Olin: Serien 1. Rättshistoriskt bibliotek. LXII.) Stockholm & Lund: Institutet för rättshistorisk forskning.
- Forss, Thomas (1991). *Handbok i vardagsjuridik.* Esbo: Schildts.
- Forss, Thomas & Olof Rehn (1998) [1991]. *Handbok i vardagsjuridik.* 2 uppl. Esbo: Schildts.
- Furuland, Gunnel (2007). *Romanen som vardagsvara. Förläggare, författare och skönlitterära häftesserier i Sverige 1833–1851 från Lars-Johan Hierta till Albert Bonnier.* (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 53.) Stockholm: LaGun.
- Grepstad, Ottar (1997). *Det litterære skattkammer. Sakprosaens teori og retorikk.* Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hydén, Håkan 2001 [1977]. *Rättsregler. En introduktion till juridiken.* 5 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta & Mikael Reuter (2008) [2000]. *Finlandssvensk ordbok.* 4 rev. uppl. Helsingfors: Schildts & Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Mannil, Ragnar (1951) [1950]. *Nya formulärboken för hem, skola och förening.* 2 uppl. Vasa: Förlagsaktiebolaget Spegeln.
- Mattila, Heikki E.S. (2006). *Comparative Legal Linguistics.* Ashgate: Aldershot & Burlington.
- Mårdsjö, Karin (1992). *Människa, text, teknik – tekniska handböcker som kommunikationsmedel.* (Linköping Studies in Arts and Science 82.) Linköping: Tema Teknik och social förändring.
- Mårdsjö, Karin (1996). *Hemkonservering – en studie i värderingar, språkbruk och bildutformning i husliga handböcker från svenskt 1930-, 40- och 50-tal.* (Svensk sakprosa 5.) Lund: Lunds universitet
- Nord, Andreas (2008). *Trädgårdsboken som text 1643–2005.* (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 47.) Stockholm: Stockholms universitet.
- Nordman, Marianne (2008). Juridisk text på svenska – ett gebit för språkforskare och språkvårdare. I: *Kielen ja oikeuden kohtaamisia. Heikki E. S. Mattila juhlakirja, 251–264.* Red. Richard Foley et al. Helsinki: Talentum.
- Rehn, Olof (2008). *Arv, gåva och skatt. Vägledning för skatteplaneringen.* Esbo: Schildts.
- Wellander, Erik (1939). *Riktig svenska. En handledning i svenska språkets vård.* Stockholm: Norstedts.
- Wendt, Bo-A. (1998). *Krigsmans läsning. Textmönster och språkbruk i svenska soldathandböcker 1769–1994.* (Svensk sakprosa 8.) Lund: Lunds universitet.